

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.12.2016 № 1604)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ЛКС Центр
Видавництво ТОВ «ДКС-центр»

0 0 0 0 0 0 0

УДК 351.327

В. В. Друк,

*к. держ. упр., докторант кафедри інформаційної політики та електронного урядування
Національної академії державного управління при Президентові України, м. Київ*

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПОЛІТИК: СТРАТЕГІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ СУСІДСТВА ТА СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО

Viktoriya Druk,

*PhD in Public Administration, doctoral candidate of
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv*

EUROPEAN NEIGHBOURHOOD POLICY STRATEGY AND EASTERN PARTNERSHIP – THE HISTORICAL ASPECTS OF EUROINTEGRATION POLICY

У статті проведено аналіз стану та перспектив інтеграції України з ЄС, досліджено загальнотеоретичні засади взаємодії держави та суспільства у сфері європейської інтеграції, вказано на проблеми, пов'язані із отриманням статусу асоційованого члена, розглянуто новий напрям євро інтеграційної політики – Стратегію Європейської політики сусідства та результат її продовження – Східне партнерство, на цій основі вироблено рекомендації для України.

The state and prospects of European integration of Ukraine have been analyzed. The general theoretical principles of interaction between state and society in European integration are studied in the article. The problems, that make Ukrainian goal to obtain the status of association member of EC more difficult were described. The new way of European integration – European Neighbourhood Policy Strategy, and it's result – Eastern Partnership are investigated in the article.

Ключові слова: *Європейський Союз, європейське управління, інтеграція, європейська інтеграція, європейська інтеграція України, євроінтеграційна політика України, державне управління, Стратегія Європейської політики сусідства, Східне партнерство.*

***Keywords:** the European Union, European administration, integration, European integration, European integration of Ukraine, Ukraine's European integration policy, state governance, European Neighbourhood Policy Strategy, Eastern Partnership.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

В результаті існування негативних наслідків після першої та другої світових воєн людство задумалося про необхідність створення такого міждержавного об'єднання, яке б гарантувало мир, стабільність та безпеку. Саме тому проект Європейського Союзу, запропонований французьким політиком та державним діячем А.Бріаном, а згодом і іншими дослідниками, який передбачав наявність федерального зв'язку між народами Європи, об'єднаними географічно, був, як ніколи, на часі.

Європейський вибір України, і, як результат – необхідність реалізації глибинних реформ, вкотре змушує задуматися над потребою в розумінні сутності Європейського Союзу.

У 2012 році Європейський Союз отримав Нобелівську премію миру «За внесок впродовж більше шести десятиліть у просування миру і примирення, демократії та прав людини у Європі». ЄС в даному контексті міг би стати наддержавою, яка б координувала зусилля всього світу щодо більш глобальних питань (боротьба з найнебезпечнішими хворобами, припинення поширення смертельних вірусів, забезпечення миру у всьому світі тощо). Досвід України протягом останніх років показує з одного боку надзвичайну зацікавленість з боку ЄС у партнерстві, а з іншого – виваженість та обережність, сприяння у проведенні реформ та залучення великої кількості коштів – та критику щодо затягування змін у суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика досліджень у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції сьогодні вивчається українськими та іноземними фахівцями та складає тисячі праць у різних сферах суспільного життя. В результаті прагнення України вступити до ЄС євроінтеграційні процеси стали невід'ємними складовими державного управління, права, політичної науки, економіки, культури, тощо, а європейські цінності стали для українського суспільства бажаним ідеалом.

Оскільки Європейський Союз і досі залишається унікальним об'єднанням, аналогів якому в світі більше не існує, фактично виник новий напрям наукового пізнання цього унікального утворення. Заснування ЄС фактично започаткувало новий етап в європейській історії, який триває і досі, а отже потребує ґрунтовних досліджень. Численні розвідки, присвячені євроінтеграційним явищам фактично поділились на дві течії – євроскептиків та єврооптимістів.

Сучасний євро інтеграційний дискурс часто обмежується загальнотеоретичними засадами європейської інтеграції, їм, зокрема, присвятили свої праці В. Авер'янов, Г. Атаманчук, В. Бакуменко, Т. Безверхнюк, М. Іжа, О. Коротич, П. Надолішній, А. Попок, Л. Приходченко та ін. Проблемами інтеграції України до ЄС, як окремого аспекту глобалізації зацікавилися Ф. Барановський, І. Грицяк, В. Копійка, М. Кордон, Я. Малик, І. Нагорна, В. Стрельцова, Е. Топалоа та ін. Теоретико-методологічну базу сучасних процесів європейської інтеграції розкрили в своїх наукових дослідженнях: Г. Асланян (проблеми удосконалення інституційних 5 механізмів європейської інтеграції України), М. Гнатюк (відносини України з ЄС та процес європейської інтеграції української держави), Н. Гнидюк (механізми координації політики європейської інтеграції в Україні), М. Калина (нормативно-правове регулювання державної євроінтеграційної політики України), І. Кравчук (удосконалення стратегічного планування європейської інтеграції України), О. Овчар (інституційні перетворення в системі реалізації євроінтеграційної політики України) та ін. Однак, велика кількість проблем, все ще залишаються не вирішеними.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) обумовлюється важливістю інтеграційних процесів з огляду на європейський вектор розвитку країни, а також необхідністю проаналізувати історичний досвід та сутність унікального за своєю природою об'єднання – Європейського Союзу, та виокремлення на цій основі рекомендацій для України. Розуміння загальнотеоретичних аспектів євроінтеграційних процесів, а також аналіз їх проходження в інших країнах дає змогу зробити висновок про надзвичайну складність та тривалість у часі інтеграційних трансформацій.

Актуальність теми зумовлюється на перший погляд недостатнім рівнем організації українською стороною процесу європейської інтеграції України. Виникає думка про те, що тривалі зміни всередині країни існують через неможливість проведення країною реформ, однак така теорія висувається іноземною країною – агресором для створення негативного іміджу України на міжнародній арені.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. 18 квітня 1951 року було підписано Паризький договір, яким було засновано Європейську Спільноту з вугілля та сталі, до якої входило 6 держав – Німеччина, Франція, Італія, Бельгія, Нідерланди і Люксембург. «Створення спільного ринку у двох життєво важливих економічних секторах – вугледобувному та металургійному – мало сприяти підсиленню економічної потужності держав-членів об'єднання. А солідарність, що мала виникнути в процесі спільного виробництва, на думку Р.Шумана «зробить війну між Францією та Німеччиною не тільки немислимою, але й неможливою фізично» [3, с.240].

Дослідники по-різному трактують етапи становлення, розвитку та поглиблення європейської інтеграції, однак зазвичай виділяють шість етапів:

- заснування та функціонування Європейської Спільноти з вугілля та сталі (1950-1968);

- поглиблення і розширення “Спільного ринку”(1969-1973);
- певний застій європейського будівництва, пов'язаний з світовою економічною кризою (1974-1984);
- виникнення нових інтеграційних структур та підписання та впровадження Єдиного Європейського акту(1985-1991);
- (1992-2009)розвиток та поглиблення євроінтеграційних процесів, утворення на основі Європейських Спільнот державами-членами нового міждержавного утворення – Європейського Союзу (1992-2009);
- вдосконалення процесу реалізації політики ЄС, набуття Європейським Союзом правосуб'єктності (Лісабонський договір), підвищення конкурентоспроможності ЄС на світовій арені[2].

Слушною є думка І.Грицяка щодо створення “...принципово нового підходу до стратегії й тактики інтеграції – ідеї її здійснення на засадах функціоналізму та у максимально гнучкий спосіб, що мав би ситуативну тактику та забезпечував поєднання здавалося б непоєднуваного – державного суверенітету та наддержавного характеру об'єднання”[3, с.239-240].

Унікальність такого об'єднання визначається в першу чергу тим, що держави-учасники, не втрачаючи свою незалежність та суверенітет, будучи зосередженими на власний розвиток, мають можливість користуватися усіма перевагами від участі в Європейському Союзі, хоча важливим в такому випадку є також баланс інтересів могутніших держав, та менш розвинених.

Зовсім нещодавно з'явилася в термінології сучасної науки дефініція “Європейська політика сусідства – нова політика Європейського союзу, що має на меті створити на південь і схід від нових кордонів розширеного Європейського Союзу зону стабільності, миру та добробуту шляхом налагодження тісних довготривалих відносин з сусідніми країнами” [4, с.87].

Стратегія Європейської політики сусідства, яка виникла у 2004 році, стала ще одним вдалим проектом ЄС, і хоча метою її є забезпечення миру та стабільності на південь і схід від ЄС, зацікавленість ЄС в реалізації даної стратегії є очевидною. Доречним є міркування про те, що “надання статусу сусіда і європейським, і неєвропейським країнам, універсальне і навіть довільне тлумачення цього статусу незалежно від географічного розташування країни-сусіда, утримування східноєвропейських країн в інтеграційних питаннях “на налігачі” – все це, та багато іншого означає перехід ЄС до нового формату відносин з усіма прикордонними державами” [3, с.291].

Російська Федерація, в цьому контексті також є “сусідом” ЄС, однак сучасний російський неоімперіалізм ніяк не поєднується з демократичними принципами ЄС. І хоча взаємовигідна співпраця між ЄС є не лише очевидною, а й неминучою, на даному етапі є вкрай помітною демонстрація з боку Росії відсутності зацікавленості з цього питання. А прагнення Російської Федерації продемонструвати свою незалежність від ринків ЄС виглядають швидше як “демонстрація власної могутності”, ніж продумана і виважена політика.

Логічним продовженням Європейської політики сусідства стала програма “Східного партнерства”, особливістю якої є “принцип умовності й диверсифікації, що означає ступінь залучення і надання допомоги ЄС залежно від ситуації у відповідній країні та її зусиль з адаптації стандартів ЄС. Водночас, кожна країна може оцінюватись окремо, що особливо сприятливо для України, яка досягла найбільшого рівня співробітництва та інтеграції з ЄС”[3, с.298].

Враховуючи всі можливі ризики, доречною є думка про те, що “політика сусідства Євросоюзу і програма Східного партнерства, які не дають пострадянським державам надії на повноправне членство в ЄС, що особливо підкреслюють Д.Мільчарек і О.Бабурська, схиляють їх до пошуків виходу, по суті, з тупика. Якщо ситуація залишатиметься без змін, то на нашу думку, Україна буде змушена шукати альтернативи не лише “Руському міру”, але й ЄС” [5, с. 5].

Вартими уваги є пропозиції польських дослідників Д.Мільчарека та О.Бабурської, які передбачають “тіснішу співпрацю країн, що першими рішуче засудили російську агресію проти України й почали надавати нашій державі як дипломатичну, так і матеріальну допомогу – Литва, Польща, Швеція, Латвія”[5, с. 6].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

На шляху до реалізації проєвропейського вибору України особливої актуальності набувають не лише побудова незалежної, демократичної, правової держави та формування громадянського суспільства, але і створення якісно нової системи державного управління, орієнтованої на реалії сучасного життя, соціально-економічний розвиток, досвід розвинутих країн світу. Політика європейської інтеграції в цьому аспекті має на меті створення таких умов які б сприяли ефективному здійсненню трансформаційних процесів в Україні. З цією метою необхідним є створення цілого комплексу законодавчих, економічних, політичних, інформаційних, соціальних та міжнародних передумов. При цьому важливою є характеристика загальнотеоретичних засад європейської інтеграції, з позицій державного управління.

Європейський Союз сьогодні є надзвичайно важливим центром впливу не тільки в Європі, а й у світі, однак європейці добре розуміють, що економічного лідерства не можна досягти й втримати без відповідного військово-політичного потенціалу. Україна з потужною, боєздатною армією, яка має позитивний досвід бойових дій, в цьому плані є вигідним стратегічним партнером для ЄС.

Європейський Союз сьогодні зацікавлений в партнерстві і з Україною і з Росією, однак конфлікт що затягнувся між цими країнами призводить до надзвичайно негативних наслідків. Україна показала прагнення до вступу в ЄС, однак проведення псевдо реформ гальмує цей процес. Європейська політика сусідства, метою якої є забезпечення миру й

стабільності на території, що межує з розширеними кордонами ЄС, є вигідною для України, особливо з огляду її формування на принципах умовності й диверсифікації. консолідації довкола найбільш важливих проблем, поступовості та виваженості рішень.

Для України, як для держави, яка проявила надзвичайно велике бажання стати членом ЄС дуже важливо розуміти кінцеву мету даного процесу, а також інструменти, які для цього необхідні. Часто в нашому суспільстві прослідковується відсутність розуміння базових євроінтеграційних процесів, йдеться не лише про аналіз правових, економічних та інших необхідних змін, а й недостатню поінформованість громадян щодо їхньої участі в державних процесах. Разом з глобальними процесами змінюються не лише окремі тенденції та явища, але й держави, та їхні утворення. Для України важливо розуміти не тільки наскільки зміниться ЄС протягом кількох наступних років, але й наскільки важливу роль наша держава буде відігравати для цього об'єднання.

Література.

1. Грицяк І.А. Інтеграція європейська : Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. При Президентові України ; наук.-ред. Колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін.. К. : НАДУ, 2011. Т. 7 : Державне управління в умовах глобальної та європейської інтеграції / наук.-ред. Колегія : І. А. Грицяк (співголова), Ю. П. Сурмін (співголова) та ін.. – 2011. – 764 с.
2. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Еб1 Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю. П. Сурміна. - К.: НАДУ, 2010. - 820 с.
3. Європейська інтеграція: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів та слухачів магістерської підготовки за напрямом «Державне управління» / Кол. авт.; за заг. ред. проф. І.А.Грицяка та Д.І.Дзвінчука. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2013. – 464 с.
4. Словник-довідник термінів з Європейської інтеграції / “Clossary of Terms on European integration” Словник. / За загальною ред. М.Бойцуна, Я.Мудрого, О.Рудіка. – К. Мілленіум, 2009. – 588 с.
5. Мільчарек Д. Східний вектор зовнішньої політики ЄС: здобутки та проблеми. / Д. Мільчарек, О. Бабурська. – Львів: РАСТР-7, 2016. – 156 с.

References.

1. Hrytsiak I.A., (2011), “European integration”, *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia*, vol.7, pp.329.
2. Surmin V., Bakumenko A., Muchnenko A., Kovbasyuk V., Trochunskyi U.(2010), *Entsyklopedic Dictionary of Public Administration*, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine Kyiv, Ukraine.
3. Hrytsiak I.A., Dzvinchuk D.I. (2013), *Navchal'nyj posibnyk dlia studentiv vyschych navchal'nykh zakladiv ta slukhachiv mahisters'koi pidhotovky za napriamom «Derzhavne upravlinnia»* [Textbook for university students and students of Master training in "Public Administration"], Misto NV, Ivano- Frankivs'k, Ukraine.
4. Boytsun M., Mudryi Y., Rudik O.(2009), *Slovnyk-dovidnyk terminiv z Yevropejs'koi intebratsii*, Millenium, Kyiv, Ukraine.
5. Milcharek D., Baburska O.(2016), *Skhidnyj vektor zovnishn'oi polityky YeS: zdobutky ta problemy*, Rastr-7, Lviv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2016 р.

ТОВ "ДКС Центр"

Вропу